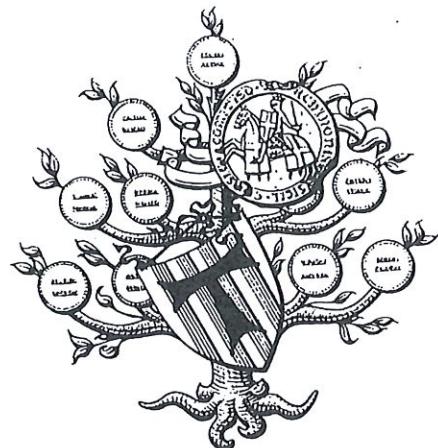

JORDI ROVIRA I SORIANO

ELS ORIGENS DE VALLBONA DE LES MONGES EN UN MANUSCRIT DE LA BIBLIOTECA NACIONAL DE PARIS

PUBLICACIONS "PARATGE TARRAGONÍ"

**ELS ORIGENS DE
VALLBONA DE LES MONGES
EN UN MANUSCRIT DE LA
BIBLIOTECA NACIONAL
DE PARIS**

Edita:

Delegació a Tarragona de la Societat Catalana de
Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia i Vexil·lologia,
apartat de Correus 252 Tarragona.

Primera Edició: maig de 1991

Segona Edició: desembre de 1991

Imprimeix: Imprenta Catalunya, c/ Ferrers, 1, Tarragona
Dipòsit legal T-1.359-91

Primera pàgina del manuscrit.

A la Comunitat Monàstica de Santa Maria de Vallbona, que segueix mantenint viu l'esperit dels seus origens.

El llibret que teniu a les mans conté un text certament colpidor. És una vida d'un "sant" del temps de la reconquesta, potser oblidat en els nostres dies; i obra sens dubte d'una ment amorosa dels camins de Déu. La narració es centra en la vida d'un ermità de nom Ramon d'Anglesola¹, que segons el relat fou el fundador del monestir de Vallbona de les Monges. La bellesa i la senzillesa més absolutes i sense cap altre artifici s'entrellacen per fer d'aquesta obreta una narració dolçíssima que ens arriba en un sonor català del segle XVII. Si "Sant Ramon de Vallbona" hagués estat venerat en l'actualitat podríem referir-nos al text com una hagiografia, el cert és que el culte a aquest ermità no ha perdurat, per això hem de qualificar el text com la llegenda fundacional del monestir de Vallbona.

Aquest document prové de la secció de llibres rars i manuscrits de la Biblioteca Nacional de París², concretament del fons d'Esteve Baluze, qui la recollí probablement de la biblioteca de Pere de Marca (1594-1662), cèlebre autor del llibre *Marca Hispanica sive limes hispanicus* (1688); i avui dia és localitzable sota la referència 239. El manuscrit, relligat en un volum miscel.lani, està compost per 23 pàgines escriptes en quart, que es troben numerades seguint la foliació general del volum (núms. 66 al 77)

L'escrit és datable a mitjans del segle XVII³, època de la recollida de l'aplec documental de Pere de Marca de cara a l'elaboració de la seva monumental obra suara esmentada. Però encara, el mateix manuscrit ens dóna més dades sobre la seva procedència remota: doncs el copista tingué la delicadeza d'esmentar els noms de la persona que el traslladà i el del que el traduí, tal com observem en el foli 75 del text. Les dates que la situació cronològica d'ambdós personatges ens ofereix són plenament coincidents amb la dècada dels 40 del segle XVII. De les referències que s'estreuen del text deduïm

que la còpia que estudiem procedeix d'un original en llatí molt més antic, que es conservava aleshores a l'arxiu del monestir. L'original en qüestió el suposem actualment perdut, possiblement desaparegut durant la revolta de 1936. Però en canvi hem localitzat a l'arxiu monàstic un text similar al de París, encara que amb una redacció més poc acurada i que passa per alt detalls recollits en el primer. El text es titula *La vida hi miracles del Sant hermita Ramon Vall bona hi Anglada per sobre nom* i està contingut en el llibre anomenat de l'*Aranel*⁴ del foli 1 al 3 vers. Tal vegada, el manuscrit de París i aquest del monestir, siguin dues còpies extretes en català d'un llibre anterior, en llatí, que contenia dades sobre l'origen de Vallbona. El que podem també deduir fàcilment és que els dos textos conservats actualment són còpies realitzades per persones diferents i en moments diferents però no excessivament separats en el temps. El llibre de l'*Aranel* sembla poder datar-se amb posterioritat a 1631, data més moderna de la primera mà que el va escriure. D'altra banda Piquer⁵ esmenta una "Vita" llegendaria de Ramon de Vallbona, en llatí, dins del còdex de Blanca d'Anglesola (ss. XII-XIV), avui perdut, i que possiblement va ser la font dels dos manuscrits que coneixem. Torres Amat dins l'apartat d'obres anònimes del seu *Diccionario*⁶ ens assabenta de l'existència en el seu temps d'un manuscrit del Reial Monestir de Vallbona, d'un autor desconegut del segle XIII, titulat *Vida del B. Ramon de Anglesola* (sic) confessor i que Jaume Pasqual, ja coneixia i describia en una carta datada a primeries del segle XIX. Torres Amat fa avinent en el breu article de la seva obra que "seria de desear que se publicase la tal carta por las muchas y exquisitas noticias históricas que contiene."

El text ha estat transcrit respectant en tot moment l'ortografia, la puntuació, les grafies i la paginació originals. El document manuscrit localitzat té el seu paral·lel més immediat en els textos que sobre els monestirs de Sant Creus i Valldaura existeixen sota la mateixa signatura en la biblioteca parisina esmentada.⁷

El text que publiquem a continuació consta de dues parts ben diferents: la llegenda hagiogràfica de Ramon de Vallbona o d'Anglesola que arriba fins al foli 73, i que fa referència als fets prodigiosos que s'esdevingueren durant els

primers temps dels establiments eremítics a l'indret avui ocupat pel monestir, seguit d'un petit abaciologi. I una segona part amb notes de caire històric extretes d'autors com Pere Miquel Carbonell, Beuter o altres, còpies d'inscripcions funeràries de les tombes de les reines enterrades al monestir, i una petita llegenda sobre una visita d'una reina al cenobi.

Sens dubte de tot el conjunt documental la part més singular és la que tracta de la vida de "Sant" Ramon d'Anglesola i els seus dos primers seguidors un jove ermità i Valentia, que podria ser la pionera de les dones consagrades al Senyor en aquesta vall. La narració és molt planera i de lectura agradable i ens evoca particularment en certs detalls la llegenda de l'origen de Poblet narrada pel Pare Jaume Finestres i de Monsalvo⁸ en el seu primer volum de la *Historia de el Real Monasterio de Poblet* (1753). Hi podem observar la coincidència d'un venerable ermità que fou pres també pels moros infidels i dut al castell de Ciurana, del qual ambdós escaparen miraculosament. Aquesta coincidència ens fa sospitar en un tronc comú en la tradició oral de la història més remota dels dos cenobis cistercencs. La vida i miracles de Ramon d'Anglesola està estructurada en diversos petits temes: l'abandonament de la vida mundana, les tentacions del maligne, les curacions de malalts, la captura i empresonament pels moros, l'alliberament miraculós, la incombustió d'una creu, la visita d'una serpent, la vinguda de dos nous ermitans, la visita del germà des d'Anglesola, l'aparició dels àngels a la vall, la dolça mort de Ramon, l'enterrament, i la devoció popular. Segueix la història dels orígens del monestir pròpiament dit amb la primera edificació del monestir sota l'orde del Cister en la seva branca femenina, esmentant-se les primeres abadeses i altres personatges relacionats amb la fundació.

Pel que fa a la segona part del text és més aviat fruit de la curiositat científica del seu autor, la redacció és inconexa i poc elaborada. Éssent al final que reprenent el fil narratiu de la vida de l'ermità hi trobem un text copiat d'un anomenat volum segon sobre una llegenda referent a una visita reial i el prodigi que s'esdevingué.

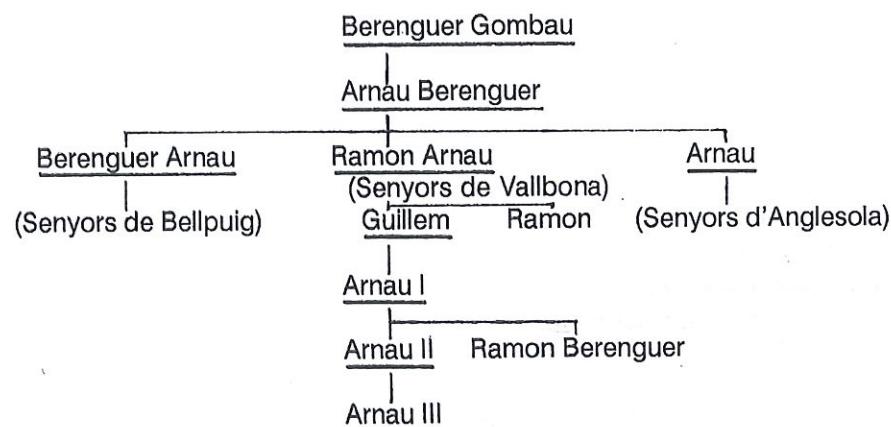
El text, en el seu conjunt, posseeix un encant realment especial, la seva

narrativa que tipològicament podriem catalogar de conte per a infants, el fa accessible a tots els possibles lectors. És abans que res però una obra que ens atansa a l'amor de Déu a través de l'experiència eremítica i és també sota aquest esperit que l'hem de contemplar. De fet la lectura d'aquest text és més que altra cosa una vivència plaent que ens trasllada a la plena època medieval, amb uns components que no deixaran indiferents als que vulguin compartir-la.

Jordi Rovira i Soriano

NOTES:

1.- Els Anglesola foren una de les més importants famílies del Principat de Catalunya, originàries del Comtat d'Urgell, provinent d'una baronia iniciada per Berenguer Gombau el 1079. Els seus membres intervingueren en les campanyes de la reconquesta durant els regnats de Ramon Berenguer III i Ramon Berenguer IV. Hom ha pretès considerar Ramon de Vallbona com a descendent dels Anglesola senyors de Bellpuig, encara que aquest extrem no es pot confirmar tampoc el podem desmentir. Observem que la línia colateral d'aquesta família ostentaren el títol de Senyors de Vallbona.

- 2.- Bibliothéque Nationale de Paris. Ms. Baluze 239, fols. 66-77.
- 3.- El marc cronològic del relat queda establert durant el regnat de Ramon Berenguer IV (1131-1162), pare d'Alfons I el Cast, segons podem col.legir en el foli 66.
- 4.-Arxiu del Monestir de Vallbona de les Monges. Llibre de l'Aranzel, fols. 3 i ss.
- 5.- PIQUER I JOVER, JOSEP J. *L'Abaciologi "Vell" de Vallbona (1153-1563)*. dins: Butlletí Arqueològic. Reial Societat Arqueològica Tarragonense. 1980. IV època, núm. 2. pàg. 153-158. I del mateix autor *Abaciologi de Vallbona*. Barcelona, 1978. pàg. 31, 37-38.
- 6.- TORRES AMAT, FELIX, *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes*. Barcelona, 1836. pàg. 719.
- 7.- FORT I COGUL, EUFEMIA, *Notícies històriques de Santes Creus (Ms. Baluze 239 de la Bibl. Nat. de París)* Santes Creus. Boletín del Archivo Bibliográfico. núm. 17. vol. II, año 1963, pàg. 295-313
- 8.- FINESTRES Y DE MONSALVO, JAYME, *Historia de el Real Monasterio de Poblet*. vol. I, Cervera 1753. pàg. 58-69; i GUITERT I FONTSERÉ, JOAQUIN, *Real Monasterio de Poblet*, Barcelona, 1929, pàg. 107-112.

DE LA MIRACULOSA FUNDACIÓ DEL
SAGRAT MONESTIR DE NRA. SRA.
DE VALLBONA DEL ORDRE DE CISTELLS

En las parts de Spanya ditas Cataluña
en lo Arcabisbat de Tarragona
en temps de Don Berenguer Compte
de Barcelona y principe de Aragó
pare del Rey don Ildefons aconten =
gué que un cert frare dit Ramon
natural d'Anglesola, lo qual estant
fluctuant en lo miserable p(rese)nt mon
inspirat per la divinal gratia deixant
tots los plasers y contentos del mon em =
prengue una asprá y heremitica vi =
da, la qual estant una y moltes vega =
des altercant entre si quant falsos
breus i caducos sian los regalos y pasa
temps que lo p(rese)nt mon ofereix a sos
sequaces perseverant en dits pensaments
derepente senti una amorosa y dolse veu
que li dix. Perque not acabes de determinar

(1) A la part superior dreta del ms. hi trobem una nota escrita en una lletra més petita que podria ser d'una altra mà, amb el text següent: *Lo Bisbe Alvaro de / Solsona, en lo llibre de / la fundaciò dels Monastirs / de Son Ordre y vida de / St. Bernat no fa men- / ció desta Sa. y miracu- / losa funda- ció. Lo i / Carbonell anome / na Joan a aquest / St. home. pens lo / pren per altre.*

mira que tot es vanitat y vent que pas
sa deixa ⁽¹⁾ pues cosas tant caducas
y abrasat ab les que agraden a Deu no te
spante lo treball, que considerat lo premi
es cosa facil, que paga Deu los serveys ab
tresor y premi incomparable y com dit jove
sovint ab aquesta o altre semblant vo =
cacio o inspiració fos commogut y inspirat
deixades y posades en perpetuo oblit totas
las cosas del mon y vana gloria de aquell
ab tota diligentia procura encercar ab
bones opperacions y proposit ferm y inflec =
xible. Los regalos y tresors verdaders y aixi
ab madur consell y deliberació sana sen
anà al desert so es a una vall que avuy
te nom Vallbona. La qual per ser tan aspra
y deserta era més habitació de besties fe =
res que de homens. Estant dit jove allí
asolas sens humana consolació ni menos
regalos apartat de tracte y conversacio
humana prenen per sustento corporal
y aliment sols herbes y glans, valense de
clara y fresca aigua pera beure per =

(1) repeteix la paraula "deixa".

severant ab gran constancia, confiat de
adiutori de Deu procurant en tot lo pos =
sible imitar al gran Batista així en
lo vestir com beure y menjar: y com tal
vida sia odiosa del dimoni no foren
poques les tentacions primer internas
representanli lo mon y gloria de aquell,
lo ser juvenil y delits pero dit jove
perseverant ab son ferm proposit no li
faltaren vissions y persuasions diabolicas,
que ab figures horribles y spantosas
li feian mil gestos espavantosos, mil
commocions y perturbacions en lo aire
pero lo jove com a canya que a
tota part la volta lo vent fins ab fort
mimo y valor a tota perturbació armant
se de la fe y bones obres ajudat de la
divina gracia sempre constant en lo
spiritual palea sabent nos corona si =
no qui fins al fi y venser pelea y que
sola la perseverancia mereix lo premi
si ab ferm proposit comensa, ab més

ferm i infectible procuraven perseverar
concederant lo del evangeli "*tremo mittens*
manum ad aratum et respiciens retro,
dignus est regno dei" així visqué ab son
s(an)t proposit y aspre vida molt de temps.
Pero com la virtut i santedad quant mes
se amaga mes deu omnipotent la des =
cobra estan en aquest desert se comen =
sa a divulgar per las comarcanas pobla
cions, en tant que en totes parts acodien
al St. Hermita y verdader penitent los
trists per consolació y los malalts per co =
brar salut als quals rebia afablement
ab alegria curant a tots així malalts
com endemoniats fent lo senyal de
la creu y possant los les mans de sobra
en tant que passaren a dos mil los
que ⁽¹⁾ en pochs anys cura en =
flamas tant en los continuos dejuni =
s y penalitats n(ost)re St. hermita
en lo amor y servisió de Deu que
ja ab favor de Sperit empapat y
endiosat nos cura de menjar ni beure

(1) Apareix la paraula "los" tatzada.

així se passa dos tres dies ⁽¹⁾ sens pen=
dre corporal refectio arriba a no po=
derse sostenir pero supla la divina
gracia y corrobora son cos estant
en aquesta santa y heremítica vida
y continua penitencia, sols procurant
de agradar y servir a Deu arribant a
fet de sort en dit desert y cova de dit
n(ost)re hermita un gran tropell de sar=
rahins (que en dit temps Lleyda
Prades y Tortosa ab ses comarcanas
viles y poblacions encare eren de
moros) ⁽²⁾ los quals anaven com a llops
rabiosos perseguint los christians, y com
aqueell lloch per la gran multitud de
arbres y spesura de bosch fos apte
per a fer paràdes pera pendre los
christians trobant dit St. hermita
possat en contemplació arrebatant lo
ab gran impetu lo ligaren, alegres de
una tal presa, pero lo St. ab cara
alegra y veu afable los interroga

(1) en lloc de "dos tres dies" hauria de dir "dos cents dies" doncs d'altra manera no te sentit.

(2) Lleida fou reconquerida el 1149, Prades el 1153 i Tortosa el 1148,
així els esdeveniments han d'ésser anteriors al 1148.

y pregunta que pera que volen pen=
dre treball de capturar un home que
es la bassura del mon si per lo inte=
res del rescat o robo de la hacienda
ni un diner ni roba ni menos pera
servei de certa cosa de importancia ell
no es. Pero los enemichs de Deu no
pararen en això sino ab mil affronts
y approbis lo aportaren en un fort y
inexpugnable llochs dit Siurana prop
de Prades ahont carregant lo de
cadenes y grillons pero no escapalo
sacrilego tira quel ferrave de esser
castigat de la divina justicia, puix
passant li los grillons perde subito la
vista, vist tal nou miracle per los
demés serrahins conequeren esser per=
sona accepte a Deu, y ja anaven ab
mes blanura persuadinli deixar
de fer aquelles penetenties y aquella
ley y de seguir a un crucificat y pren=
gals la sua ley plena de libertat

y contento, pero lo St. Hermita y nou ca =
 utiu confortat per o sperit St. predicalos
 quant enganyats anaven y la seguedat
 y falcedat que en ells tenia lo dimo =
 ni, la veritat y dulcura de la ley de
 Deu pero era predicar en va, ans in =
 dignats de sa constancia braus y fe-
 riosos lo pujan en lo mes alt de la penya
 que es altissima dientli que si no re =
 nega la ley del crucificat lo preci =
 pitaran de dalt fins baix, mes nostre
 hermita y nou martir respon si mon
 Deu y Sr. vos dona poder y forses ferho eu
 y si no, no volentlo arrebatar per lan =
 sarlo no fonch possible poderse moure
 ni tocarlo de ahont estava així deixats
 los sarrahins com a immobiles statuas,
 dit n(ost)re St. hermita sen torna a son cen =
 tro y primer loch de dita vall. En altre
 dia apres de temps tornant aquells o,
 altres cerrahins en dit desert trobant
 n(ost)re St. Hermita entre aquellas

espesuras, sabens lo que antes avia
 en ell aconts tenintlo per St. y agrada =
 ble a Deu, nol capturan y maltractant,
 sino que li demanen los done que
 menjar pero com no tingues sino al =
 gunes plantes de llegums, diulos no
 tinch altre si no aso per mon recreo,
 que mon menjar herbes y glans es pe =
 ro ells pensant trobar escorcolaren
 o tot y trobada un creu de fusta
 en la qual n(ost)re Hermita tenia cru =
 cificat tot lo mon y tots sos regalos
 arma y insignia que apenes la deixa =
 ve de les mans molts alegres la pren =
 gueren y sobre una gran monto de
 llenya que dit n(ost)re Hermita aixi
 per remey dels que passaven com per als
 que venien a ell, o pera consolarse
 o per algun remey maxime en temps
 de fret se puguessen scalfar: havia
 arreplegada dita pila o monto de
 llenya, la qual tota en fochs encessa

y estant en son punt major lo foch
llansaren en ell la sobre dita creu y
llantsantse amargament nostre St. hermi =
ta de viure així ultrejar y mofar de
aquella que es gloria, insignia y ar =
ma del Christia posas en oració sobre
de aquest pesar y acabada aquella que
no fonchs així breu, veu sobre las cen =
dras que de dit foch restaren la creu
entera y sens lesió alguna ni senyal
de haver estat en lo foch y posats los
genolls en terra donant a dita creu mil
amorosos abrasos la prengué donant gra =
cies al que en ella y per ella nos ha rede =
mits un cert dia trahent en un canter
aygua de la font que prop sa coveta tenia
Deu que es glorios en sos sancts volent
provar si lo seu servent apetia o desit -
java altre beure que aygua miraculos =
sament layqua se converti en vi lo que
vehent lo St subito lo derrama y lansa
dient aygua bech y aygua beure men =
tre Sr. vos me donareu vida y en aso essent

vos servit he perseverat y perseverare
y prenen ayqua altra vegada dona gracies
a Deu.
Presistint en dita Sta. y aspre vida ab gran
fervor per lonch temps, un dia entre al -
tres estant devall la roca en sa coveta ⁽¹⁾
arriba a la porta de dita coveta una terrible y spantosa ser -
pent
la qual com nostre sant Hermita vehes
ni trepida y sens temor descals los peus
que tant stiu com ivern sempre anave
així se li para al alcontre dientli bestia
horrible y spantable que cerques que es lo
que vols que es cert que tu ami ningun
dany me pots causar, mira que so chris =
tia y servent de Deu y en son nom y
depart de Xto. teman ten tornes sens
fer dany a cosa la qual inclinant lo cap
en senyal de reverencia y obedientia sen
torna mansueta per lo mayeix cami per
hont ere vinguda. Altres miracles molts
obra lo servent de deu curant sols
en lo senyal de la Sta. Creu varies y mol =
tes malalties y vehent que fa son nom

(1) En l'interlini d'aquest vers amb el següent hi ha les paraules "*a la
porta de dita coveta*".

y fama se scampe per lo mon volent
fugir tot genero de vanitat y vana gloria
pera millor donarse ala oracio y contempla=
cio, després de haver vingut aell un jovent
per habitar en sa companyia y una devota
dona dita valentia (1) los quals renunciant
lo mon volien fer vida solitaria y heremiti-
ca en companyia de nostre St. Hermita des =
pres de moltas pregarias y rahons de una part
y altre. Los respongué que no volguesen
pendre per mestre o guia a un pecador,
com ell y tant poch experimentat en coses
de sperit alcansat de rahons per dit jove
y devota valentia vist no podia negarlos lo
que demanaven determina de deixarlos
alli en sa coveta y mudarse en altra cova
peraque pugues alli ab mes quietut servir
a nostre Sr., no molt apartada de la primera
en la mateixa vall demanera que vivi =
an ja tres hermitans en dita vall so es nostre
St. Hermita y lo jove y la devota valen =
tia occupanse dia y nit en dejunis y ora =
cions, (2) visitavense sovint los

(1) Apareix el nom Valentina, amb la segona "n" tatxada.

(2) Tatxada hi ha la paraula "visitanse"

uns als altres animanse en lo servey de
Deu y exercicis heremitichs un dia lo germa
carnal de ntre. St. hermita des de Angleso =
la vingué a visitar nostre St. hermita y en =
comana lo asse o jument en que venia
a cavall al dit jove per quel guardas men =
tres ell visitaria a son germa lo qual estave
en aquella hora no lluny de sa cova, dins
la spessura de la malesa y arbres posat en
oració y així lo dit germa sen torna ala cova
del jove y devota valentia per ser nit, en
la qual lo jove prop mitjanit veu tota
la vall aquella plena de Angels y no ente =
nent lo que era se imaginave fos algun
aplech de gent de armes, y tement no li
prenguessen lo burro, coregue ala Cova
de nostre St. hermita per demanarli favor y
ajuda, lo qual dit jove troba en la cova
enredortat y circuit de gran multitud de
Angels ab gran claredat y resplandor y fent
senyal nostre St. Hermita a dit jove son tor =
nas ell mes instave per acostarse aveure
aquella Sta. visió, la qual estave com a chorus

FOL. 72.

de ecclesiastichs quant volen cantar lo offici ab gran resplendor y mes suave olor, senti = ren se los cants y instruments sonorosos y dit nostre St. hermita de genolls per terra las mans y los ulls alsats al cel tot resplan = dent com un sol lo qual jove com ves una tal cosa tant miraculosa ple de ad = miracio y contento sen torna asa propria cova pera avisar a la devota valentia y al germa de dit nostre St. hermita pera que vinguessen a veure semblant maravella si be ells ja havien vist tota la vall ple = na de Angels que ells se pensaven eren homens y molta resplendor per tota la vall arribaren los tres junts a la cova de dit nostre St. Hermita y no veren res ja de resplendor sino que trobaren lo cos de dit St. hermita arrimat en una part de la cova agenollat y les mans junes que ja havia donada la anima a son criador en la cova molta dolor aqui foren los plors y llagrimes dels tres llamentanse de no serse trobats presents quant spirave lo St.

FOL. 72 V.

home, al puntar lo dia feren una fosa en dita cova y alli posaren ab moltes llagri = mes, lo cos de dit nostre St. Hermita després de aver viscut en dit hermitatge trenta y dos anys ab continua penetencia. Obrave nostre Deu y Sr. per medi de nostre St. Hermita grans miracles als quals ⁽¹⁾ venien a reclamar en la cova ahont estave en = terrat lo St. cos, y de cada dia anave cre = xent la devoció y com en aquest temps floris y estant tant en son punt la blanca y sagrada religió cistersiense en tant ques destarraven las vilas y ciutats y se poblaven los deserts de religiosos y religiosas, y no sols los deserts sino roma estave poblada de cardenals y tots los demes diocesis de prelats assumptos de la càndida y sagrada familia cis = tercinense, puix fins als Reys reynas prin = ceps i emperadors los hera ganancia lo dei = xar sos estats y entrarse ala sagrada religió cistercinense, de aquí es que Ramon de Vallbona Sr. de aquella partida y de moltes viles y lochs persuadit y induit per dona

(1) El mot es troba esmenat de forma que hom podria llegir "als que".

FOL. 73.

Beringuera germana del Ecxm⁽¹⁾ y cap dels barons de Cathalunya don Ramon de Cer = vera la qual dona Berenguera per visions y revelacions li fonch antes revelat lo estat monastich y lo fruit gran avia de redun dar si alli ahont lo hermita St. estave en = terrat se edificas monestir de demas sots lo sagrat ordre de cistells, per esser dama de auctoritat y tinguda per sancta per la vida aspre y penitencia feu després que era viuda per mort del valeros don Arnau ba = ro de Ager fonch cosa facil lo persuadir a dit don Ramon de Vallbona donas y concedis dit territori y siti franch y libere aixi com son Pare per ses admirables haza = nyees y valenties en part de paga dels grans serveys havia fets en les guerres contra los moros, lo avia obtingut del comp = te don Berenguer princep de Arago marit de dona Petronilla lo acte de la donació fo = nch fet lo any 1176 y firmat lo jerma també de dit don Ramon de Vallbona ques

FOL. 73 V.

anomenave Pocullull de Vallbona⁽¹⁾ y de aqui resta lo nom de Vallbona. Alcansat lo siti y terme de la fundació del monestir procura dita dona Berenguera de Cervera y Ager de enviar a Tulebras monestir de soras religiosas en lo regne de Navarra que en lo regne de Arago encara no ha = vie monestir de religiosas pera poder fun = dar y aguda hisenda del capitol general de cistells y vistas las dotalias que dita dona Berenguera offeria per a si y las damas soras. en lo any 1173 arribaren de dit monestir de Tulebras en Vallbona dona Orga per Abadesa⁽²⁾, dona Sancha per priora, y dona Speransa dardunyo per sa = cristana ab dos altres soras. y mentres se negosiaven estos coses lo siti del monestir se comensa de edificar posant la cova dins de la Iglesia y en lo punt que fonch habitable prengueren lo abit lo millor y lo mes noble de Cathalunya y entre estas⁽³⁾ damas foren dona Hermesendis de Robio

(1) Es tracta d'un abreujament.

(1) Era germà de Ramon, segons PIQUER. Abaciologi. 1978.p. 35.

(2) Oria Ramirez (1173-1190)

(3) Ermesendis de Rubió (1191-1229)

La sobre dita dona Berenguera de Cervera y dona Elvira de Ager filla de dita Berenguera dona Hermesiti de Fontanes, francisna de St. Clement, Urraca de Sentelles, Marina de Cervera, Margarida de Ager, y altres les quals axi de don patrimoni com per las rendas de la dita dona Berenguera y dit Ramon de Vallbona vivian ab gran exemple y santedad.

La primera abadesa fonch dona Orga o, Oria que fonch la que vingué de Tulebras monestir com avem dit de Navarra esta Santa Sa. visqué poch temps que al ques pot saber seria dos anys y mitg mori lo any 1175. ⁽¹⁾

La segona abadesa y primera de las electas en Vallbona fonch dona Berenguera de Cervera ⁽²⁾ visqué aquesta Sta. Sa. no ms de tres anys dota la casa de molta renda, y més de bons costums que

(1) a Oria Ramirez se la te per haver ocupat el lloc d'abadesa desde 1173 fins a 1190. (PIQUER 1176-1184)

(2) no es tinguda per abadesa

si bé en linatge y sanch era principalissima pero en vida religio y santedad, o, fonch mes mori a 12 de abril any 1177.

Occupa la cadiral abatial lo loch y nom de abadesa en segon loch delas electas y en tercer de las Abadessas dona Aldiardis de ger ⁽¹⁾, o, com altres volen dona Elvira de Ager filla de dona Berenguera de Cervera sobre dita y si be es veritat que accepta pero fonch per forsa, era esta Sa. tant humil, mansueta y benigne que no tenim exemple de altre semblant així despres de haver y almentat lo mones = tir en renda pero mes en religio, poblant lo de nobles y devotas damas renuncia la abadia en mans del convent lo any 1189.

En loch de esta humil(iss)ima sora fonch elegida en quarta abadessa la curiosa dona Ermesen de Fontanes ⁽²⁾ esta redressa y posa en forma la casa aix en ornements llibres de cor, ceremonies monasticas

(1) Eldiardis d'Ager (1232-1241) no concorda amb la datació.

(2) Ermesendis de Fontova o de Fontanes (1242-1247)

(1) y en donar lo abit a, damas de principals
y claras linatges regi lo convent de Vall=
bona mes de 19 anys y de pura vellessa
que es cert passave los cent y deu
anys renuncia lo any 1249.

Estigueren alguns dies y mesos que no
fonch menos de un any y set mesos a fer
abadessa per certs debats y pretentions
al fin concordaren y elegiren la discre =
tissima dona Arnalda. (2)

Aquesta scriptura en llengua latina
esta continuada en un libre antiquis
sim recondit en lo monestir de vall
bona de dit llibre es estada traslla
dada per la Sra. Mariangela de Sulla (3)
monja de dit monestir y vertida
de llati en cathala per lo pare
mestre fra Joan Vallespinosa
monje de Poblet. (4)

(1) A partir d'aquest punt la escriptura és menys acurada i sembla
haver estat escrita amb pressa.

(2) Arnalda d'Altarriba (1259-1267)

(3) Maria Angelà de Sullar i de Sapeira (va professar entre el 2 de ju-
liol de 1633 i el 3 de maig de 1662) PIQUER. *Abaciologi*. pàg. 271.)

(4) Joan Vallespinosa va ser arxiver de Poblet al segle XVII, vegeu
ALTISENT, *Història de Poblet*. pàg. 366. (va produir entre 1615, 1630, 1652)
TORRES AMAT, *Diccionario* pàg. 636.

Pere Miquel Carbonell en la
cronica diu que lohermita
que funda lo monnestir se anome
nave pere de Vallbona

Lo mateix diu Beuter en la
coronica del Rey don Jayme
y seguint la dita scripture es dife-
rentlo Hermita del que dits autors anomenen

Del dit monestir de Vallbona
anaren dotxe monjes a
fundar lo monestir de la
Saidia de Vallencia que
dita dona Teresa Gil de
Vidaure (1) y mori en aquell
ab opinio de Sta: diu ho
la Historia de la religio de St.
Bernat en llengua castellana

(1) Esposa morganàtica de Jaume I.

FOL. 76.

En lo altar maior del monestir
de Vallbona a la part de la
epistola hi ha la sepultura
ab scuts de les armes de⁽¹⁾
aragó aquesta inscripsio

*fuit translata dna et olim
Regina Aragonum in anno
1277*

En la altra part del evangeli
altra sepultura ab scuts de les
armes de Castelle y Lleo ab
esta inscripsio

*Fuit trasnlate dna. Sancia
Regina Castelle filia et olim
regine aragonum
1277*

(1) "aragon" tatxat.

FOL. 76 V.

+
En lo monestir de Vallbona en
los llibres *duorum* volums que son
de aquell hi ha tradicio que ar
ribant una Reyna a visitar
dit monestir no rep dins
en aquell fins cert numero de
religioses isqueren arebrerla
aquelles y fentlo recibiment
aparegueren moltes mes de les
que residien y quant la
reyna se volgue despedir
de elles no vehient en totes
les que eren anades al recebiment
pregunta per les altres y
li respongueren que totes eren
en sa presencia y leshores
la reyna vehent lo miracle
dexa renda y raciona pera

residissen en lo monestir
a demes de les que allí eren
presentes tantes fins que cumplis-
sen lo numero de la visió

INDEX TOPONOMASTIC

- ALVARO DE SOLSONA, BISBE. fol. 66 not.
AGER. fol. 73, 73v., 74.
ALDIARDIS DE AGER. fol. 74v.
ANGELS. fol. 71v., 72,
ANGLESOLA. fol. 71v.
ARAGO. fol. 73, 73v., 76.
ARNALDA, ABADESA. fol. 75.
ARNAU, BARO D'AGER. fol. 73.
BERENGUER, COMPTE DE BARCELONA.
fol. 66, 73.
BERENGUERA (DE CERVERA). fol. 73, 73v.,
74, 74v.
BERNAT, SANT. fol. 66 nota, 75v.
BEUTER. fol. 75v.
CARBONELL. fol. 66 nota, 75v.
CASTELLA I LLEO. fol. 76.
CATALUÑA. fol. 66, 73, 73v.
ELVIRA D'AGER. fol. 74, 74v.
FRANCISNA DE ST. CLEMENT. fol. 74.
HERMESENDIS DE ROBIO, ABADESA. fol.
73v.
HERMESITI DE FONTANES, ABADESA. fol.
74, 74v.
ILDEFONS, REI. fol. 66.
JAIME, REI (CRONICA). fol. 75v.
JOAN (DE VALLBONA) fol. 66 nota.
LLEYDA. fol. 68.
MARGARIDA D'AGER. fol. 74.
MARIANGELA DE RELLA. fol. 75.

MARINA DE CERVERA. fol. 74.
NAVARRA. fol. 73v., 74.
ORGÀ, ABADESA. fol. 73v., 74
PERE DE VALLBONA. fol. 75v.
PETRONILLA. fol. 73.
POBLET. fol. 75.
POCULLULL DE VALLBONA. fol. 73v.
PRADES. fol. 68, 68v.,
RAMON (D'ANGLESOLA) fol. 66.
RAMON DE CERVERA. fol. 73.
RAMON DE VALLBONA. fol. 66, 72v., 73, 74.
SAIDIA, MONESTIR DE LA. fol. 75v.
SANCHÀ, PRIORA. fol. 73v.
SANCIA, REGINA CASTELLE FILIA. fol. 76.
SIURANA. fol. 68v.
SPANYA fol. 66
SPERANSA D'ARDUNYO, SACRISTANA.
fol. 73v.
TARRAGONA, ARCABISBAT DE. fol. 66.
TERESA GIL DE VIDAURO. fol. 75v.
TORTOSA. fol. 68.
TULEBRAS. fol. 73v., 74.
URRACA DE SENTELLES. fol. 74.
VALENCIA. fol. 75v.
VALENTIA. fol. 71, 72.
VALLBONA, MONESTIR. fol. 66, 73v., 74, 75,
75v., 76, 76v.
VALLBONA, VALL. fol. 66v.
VALLESPINOSA, JOAN. fol. 75.
XTO. fol. 70v.

D'aquesta edició se n'ha fet un tiratge
especial de 100 exemplars numerats.

Exemplar núm. ....